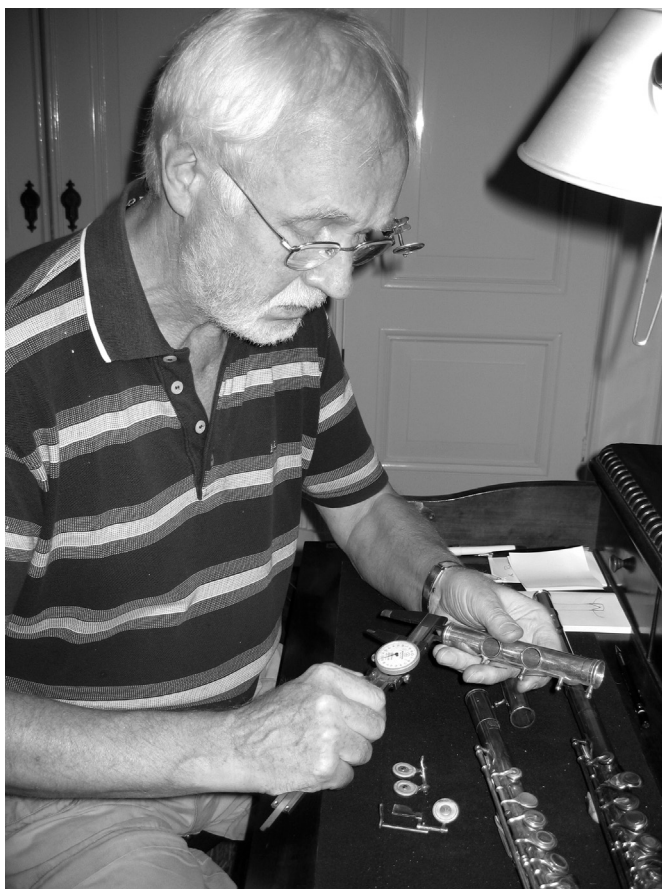

Fluiten van Florent Hofinger

Een gesprek met Jan Hoving

Christine van Rooijen

Fluitreparateur Jan Hoving heeft sinds jaar en dag zijn werkplaats aan het Amsterdamse Sarphatipark. Tijdens zijn loopbaan heeft hij heel wat instrumenten in handen gehad, waarvan Hofinger fluiten misschien wel de meest bijzondere bouw hadden. Aangezien tussen 1930 en 1950 een hele generatie Nederlandse fluitisten op voornamelijk Hofinger fluiten heeft gespeeld, leek het de redactie van FLUIT een goed idee, een gesprek aan deze in vergetelheid geraakte fluitbouwer en zijn instrumenten te wijden.

Jan Hoving

“Een aantal jaren geleden wandelde ik tijdens een vakantie door Innsbruck en zag op de gevel van een bakkerij de naam Hofinger staan,” vertelt Jan Hoving. “Ik denk dat zijn familie oorspronkelijk uit die contreien komt, maar de fluit- en klarinetbouwer Hofinger was gevestigd in Brussel. Het verhaal gaat dat hij de eveneens in Brussel gevestigde fluitbouwer Albert heeft opgevolgd.”

Florent Hofinger werd geboren op 1 maart 1878 en overleed op 24 december 1945. Hofinger was eerst medewerker van Charles-Borromé Mahillon (1813-1887) en begon in 1900 zijn eigen werkplaats, waar fluiten, hobo's, klarinetten en later ook saxofoons

werden gemaakt. Het bedrijf was aanvankelijk gevestigd in de Rue des Quatre Vents in de wijk Molenbeek, verhuisde in 1919 naar de Rue de l'Intendant, en ten slotte in 1935 naar de Chaussée de Jette. De werkplaats bleef bestaan tot 1950 – Hofingers dochter en schoonzoon namen na zijn overlijden in 1945 de leiding over – en was groot: er werkten uiteindelijk (vanaf 1928) ongeveer 100 mensen. Het productieproces is desondanks altijd ambachtelijk gebleven. In eerste instantie waren Hofinger fluiten van hout, maar later werden ze van metaal gemaakt, omdat dit fabrieksmatig een beter materiaal is om mee te werken. Ze droegen altijd de naam 'Succes'. Tussen 1930 en 1950 speelde een hele generatie Nederlandse fluitisten op Hofinger fluiten, waaronder Johan Feltkamp.

Hofingers fluiten konden een rechthoekig mondgat hebben, maar hadden ook vaak een ovaal mondgat, en nog talrijke eigenaardigheden die op andere instrumenten uit die tijd niet te vinden zijn.

Jan Hoving: “Hofinger was iemand die zijn instrumenten altijd bleef ontwikkelen en bleef experimenteren. In al die jaren dat ik fluiten heb gereviseerd, heb ik nooit fluiten gezien die er zo opmerkelijk uitzagen als die van hem. Tegenwoordig weet bijna geen mens meer dat de Hofinger fluitfabriek heeft bestaan, terwijl het destijds een gerenommeerde fluitbouwer was. Dat vind ik heel treurig.”

Hofinger ontwikkelde een eigen oplossing voor het probleem van de duimkleppen. Hoving: “Hofingers voorganger in Brussel, Albert, gebruikte niet het Briccialdi-systeem voor de duimkleppen (twee kleppen op één as haaks op de buis), maar het systeem dat je tegenwoordig nog op de piccolo hebt, namelijk dat de as waar de klep op zit, gewoon in de lengte van de fluit zit. Eigenlijk is dat een veel beter systeem dan dat van Briccialdi, want daar zit altijd speling in. Hofinger heeft het Briccialdi-systeem echter weer ingevoerd en het risico op speling opgevangen door er twee asjes op te zetten: één voor de b-klep en één voor de bes-klep. Ook de Nederlandse fluitbouwer Dik Kuiper heeft dit systeem gebruikt, net als het Amerikaanse 'Selmer'.

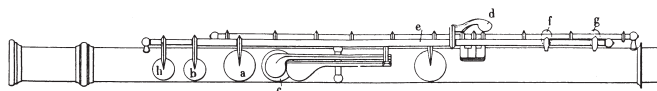
Kuiper is hier helaas later weer vanaf gestapt; waarschijnlijk was het makkelijker om maar één asje te gebruiken. Maar makkelijk betekent helaas niet altijd beter. Oorspronkelijk hadden Böhmfluiten geen Briccialdi-systeem (Böhm had aanvankelijk geen duimbeklep toegevoegd), maar toen het eenmaal was ontwikkeld heeft de hele wereld het op een gegeven moment overgenomen: iedereen speelt nu op een fluit met een Briccialdi-systeem, terwijl het technisch gezien eigenlijk heel slecht is. Albert heeft zich destijds niets van de moderne stromingen aangetrokken en is bij het oorspronkelijke Böhm-systeem gebleven. Oude Hofinger fluiten hadden eerst het oorspronkelijke Briccialdi-systeem; pas later is hij de twee asjes gaan gebruiken. Precieze jaartallen kan ik helaas niet noemen. Het is leuk dat je aan de geschiedenis van een fluit een bepaalde ontwikkeling kunt zien in de verandering van het mechaniek.”

Afbeelding 1. De grote trillerkleppen

Een tweede bijzonder kenmerk van de Hofinger fluit zijn de grote trillerkleppen (zie afbeelding 1). Hoving: “Ik heb nooit een andere fluit gezien die dit had. Meestal spelen fluitbouwers zelf niet veel; als Hofinger dat wél had gedaan, had hij zeker snel gemerkt dat de trillers die je met deze trillerkleppen kon spelen, erg vals waren.”

“Hofinger fluiten hebben soms naast de b-klep een groot trillergat voor de b-cis-triller, die je met een trillerklep met de rechterhand moet spelen. Niet alleen vergemakkelijkt die klep de triller, ook voor het spelen van moderne muziek biedt het wat betreft grepen en klanken meer mogelijkheden. Ten onrechte wordt wel eens gezegd dat Hofinger deze klep had uitgevonden. In 1909 heeft echter de fluitbouwster Mme Cornélie Laubé¹ patent hierop aangevraagd (zie afbeelding 2). Er zijn ook moderne fluiten met deze trillerklep.”

Afbeelding 2. Het grote trillergat voor de b-cis-triller

“Heel eigenaardig is het ‘trompetachtige’ voetstuk van de Hofinger fluit. Omdat het uiteinde van de fluit een soort klankbeker is, klinkt de lage c¹ geweldig. Een nadeel is wel dat je de toongaten moet aanpassen, omdat anders de stemming in de laagte te hoog is.” Toongaten van Hofinger fluiten waren ‘getrokken’,

iets dat je ook vaak ziet bij moderne fluiten. Een verschil is, dat Hofinger het randje van de toongaten niet naar buiten maar naar binnen liet lopen. Daardoor zien de toongaten er heel vreemd uit. Hoving: “Volgens mij heeft dit een nadelig effect op de toon: de lucht kan niet vrij naar buiten stromen, maar heeft nog een obstakel: dat naar binnen staande randje.

Hofinger fluiten hadden ook een paar toegevoegde hevels om bepaalde (lage) trillers te vereenvoudigen (zie afbeelding 3). Dit had wel als nadeel dat de fluit een groter gewicht kreeg.”

Afbeelding 3. Extra hevels

“Hofinger heeft ten slotte het rechte plaatje dat de stemkurk afsluit willen vervangen door een meer schotelvormig plaatje, dat de parabool van het kopstuk trachtte voort te zetten aan de binnenkant van het kopstuk, wat beter zou zijn voor de klank van de fluit. Er zijn bouwtekeningen van gemaakt en er is ook over gesproken met Johan Feltkamp, maar het idee is nooit ten uitvoer gebracht.”²

¹ Nancy Toff, *The Development of the modern flute* (Taplinger Publishing Co., Inc., New York 1979), p. 161. Andere bronnen voor informatie over de bouw van blaasinstrumenten in België zijn M. Haine en N. Meeüs (red.), *Dictionnaire des facteurs d'instruments de musique en Wallonie et à Bruxelles du 9e siècle à nos jours* 1986, Liège 1986, en de website <http://users.skynet.be/LC/Clarinet/Facture/Facture2.htm>.

² Later heeft de Nederlandse fluitkoppenbouwer Henny de Klerk zich ook toegelegd op het bouwen van de ‘holle kurk’.

~~~~~ eedsooo